

Kohtuasi C-693/19

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

13. september 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Tribunale di Milano (Milano kohus, Itaalia)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

10. august 2019

Hagejad:

SPV Project 1503 Srl

Dobank SpA

Kostja:

YB

Põhikohtuasja ese

Täitemenetlus – Sundvõõrandamine

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Kuidas tõlgendada Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 47 ning nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikleid 6 ja 7.

Eelotsuse küsimus

Kas sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on käesolevas kohtuasjas kirjeldatud, mis ei lase täitevohtunikul jõustunud kohtulikku täitedokumenti sisulisest aspektist kontrollida ega lase sel kohtul juhul, kui tarbija on avaldanud

täitedokumendi aluseks olevas lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglusele tuginemise tahet, seada kahtluse alla seadusjõu omandanud vaikivate eelduste toimet, on direktiivi 93/13/EMÜ artiklitega 6 ja 7 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 vastuolus?

Viidatud ühenduse õigusnormid

Põhiõiguste harta.

Direktiiv 93/13/EMÜ.

Viidatud Itaalia õigusnormid

6. septembri 2005. aasta dekreet nr 206, (nn tarbijakaitseadustik (codice del consumo)), eriti artikli 33 lõige 1 ja lõike 2 punkt f:

„1. Tarbija ning ettevõtja vahel sõlmitud lepingus loetakse ebamõistlikult kahjustavaks tingimused, mis heausksusest hoolimata toovad kaasa lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.

2. Vastupidiste tõendite puudumisel eeldatakse, et ebamõistlikult kahjustavad on tingimused, mille eesmärk või tagajärg on:

[...]

f) tarbijale kehtestatav kohustus tasuda tingimuse täitmatajätmise või hilinenud täitmise korral kahjuhüvitis, leppetrahv või muu samalaadne hüvitis, mille summa on ilmselgelt liiga suur; [...];“

ning artikkel 36:

„1. Artiklite 33 ja 34 tähenduses ebamõistlikult kahjustavaks tunnistatud tingimused on tühised; muus osas jääb leping kehtima.

[...]

3. Tingimusi tunnistatakse tühiseks ainult siis, kui see tuleb tarbijale kasuks, ning kohus võib selle küsimuse tõstatada omal algatusel“.

Faktiliste asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 Kostja YB sõlmis mitu laenulepingut, mille kogusumma oli 18 200 eurot, Findomestic Banca SpA-ga, kes loovutas oma nõude Activa Factor SpA-le. Viimane loovutas sama nõude omakorda hagejale SPV Project 1503 srl-ile (edaspidi „SPV“).

- 2 Neis laenulepingutes olid tingimused, mis nägid laenu tagasimaksmiskohustuse täitmise hiline mis korral ette leppetrahvi ja viivise.
- 3 Nende tingimuste alusel edastas SPV YB-le maksettepaneku määruse, mida võlgnik vastuväite esitamisega ei vaidlustanud ning mis seega jõustus. Seejärel toimetab SPV YB-le kätte arestimisakti nende nõuete täitmiseks, mis mõningatel pankadel YB vastu on. Kättetoimetatud arestimisaktis oli juttu 31 332 euro suurusest summast.
- 4 See summa koosnes järgmisest: 16 290,52 euro suurusest „maksettepanekus nimetatud kapitalist“, 13 539,27 eurost „maksettepanekus nimetatud intressist“ ning ülejäänud summa koosnes kohtu- ja õigusabikuludest.
- 5 Kohtuistungil täpsustas SPV, et tema nõude suurus on 34 479,25 eurot.
- 6 Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes jõudis täitemenetluse käigus seisukohale, et viivist (mis on üle 14% aastas) puuduvat tingimust saab käsitada ebaõiglasena ning palus võlgnikul juhul, kui ta soovib tugineda viivist puuduvate tingimuste ebaõiglusele – mille tagajärjel võib SPV nõue väheneda –, seda taht väljendada.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 7 Sundvõõrandamise menetluse ajal teatas YB, et soovib tugineda asjaolule, et viivise suuruse kehtestanud tingimus on ebaõiglane. Lähtudes Euroopa Kohtu 9. novembri 2010. aasta otsusest VB Pénzügyi Lízing Zrt., C-137/08 (ECLI:EU:C:2010:659), juhtis eelotsusetaotluse esitanud kohus tähelepanu võimalusele kasutada omal algatusel uurimispädevust, et kontrollida, ega tingimus, millega on määratud kindlaks viivise määr, ei ole ebaõiglane.
- 8 SPV arvates on võimalus, et maksettepaneku kohta tehtud kohtulahendi *res judicata* jõudu saaks kahtluse alla seada, välistatud, sest selle seadusjõu funktsioon seisneb vajaduses tagada õiguskindlus. Lisaks märkis ta teise võimalusena, et lepingutingimuse ebaõigluse tõendamise koormis lasub YB-l, ning väitis, et kokku lepitud viivisemäär ei ole liigkasuline.

Eelotsusetaotluse põhistuse lühiülevaade

- 9 Corte di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) kohtupraktika kohaselt ei hõlma *res judicata* seadusjõud mitte ainult kohtuotsuses sõnaselgelt väljendatud, vaid ka põhjendusi, mis on selle loogilis-juriidilised eeldused, isegi kui ainult vaikimisi. Sellist suunitlust kohaldatakse ka seoses rahasumma sissenõudmiseks tehtud maksettepaneku määrusega, mis saab vastuväidete puudumisel *res judicata* jõu, kusjuures see ei hõlma mitte ainult esitatud nõuet, vaid ka selle nõude aluseks olevat dokumenti, välistades niiviisi selle taotluse põhistamiseks esitatud põhjenduste igasuguse edaspidise analüüsi.

- 10 Selline kohtupraktikast tulenev põhimõte, mida kutsutakse „vaikimisi seadusjõuks“, põhineb loogilisel argumendil, mille kohaselt on kohtunik siis, kui ta on teatud küsimuse üle otsustanud, ilmselgelt lahendanud ka kõik teised küsimused, mille lahendamist saab pidada sõnaselgelt vastatud küsimuse lahendamise eelduseks, ning jõudnud järeldusele, et need ei ole sõnaselge lahendiga vastuolus.
- 11 Kui aga maksettepaneku määrus on juba tehtud, siis võib võlausaldaja pärast täitekorralduse kättetoimetamist nõuda sundvõõrandamise menetluse algatamist, teatades vara arestimisest. Täpsemalt võõrandab võlausaldaja kolmandate isikute valduses oleva vara täitedokumendi alusel (arestimisest teatades) selliste nõuete rahuldamiseks, mis on tema võlgnikul kolmandate isikute vastu.
- 12 Corte di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) praktika kohaselt ei kujuta sundvõõrandamismenetlus erinevalt kohtumenetlusest, kus vaidlust sisuliselt arutatakse, „endast üheainsa lõppmeetme võtmise eesmärgil tehtavate toimingute pidevat jada, vaid üksteisele järgnevaid allmenetlusi, seega selliseid üksteisele järgnevaid sõltumatuid toiminguid, mille tulemusel võetaks hiljem eraldi meetmed“. Täitemenetluses teostab kohus nimelt korralduspädevust, „mis piirdub täitemenetluse suunamisega, et korraldada seda moodustavate toimingute sooritamist, lähtudes kiiruse ja otstarbekuse kriteeriumidest“. Otsustamispädevuse teostamine on seega välistatud.
- 13 Täitevkohtuniku omal algatusel teostatava pädevuse kohta märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus lisaks, et kehtiva täitedokumendi olemasolu on täitemenetluse alustamise eeldus. Järelikult peab täitedokument kehtima kogu sundvõõrandamise vältel, kuna vastasel korral muutub see kohaldamatuks. Seega on täitevkohtnikul õigus ja kohustus kontrollida täitemenetluse alguses ja terve selle kulgemise jooksul täitedokumendi olemasolu ning ta peab menetluse peatama, kui see ära langeb. Täitevkohtuniku omal algatusel teostatav pädevus hõlmab aga üksnes täitedokumendi olemasolu ega või laieneda ka selle „sisule“.
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab ka, et nõude rahuldamiseks vara arestimise korral muutub kolmas isik (ehk täitemenetluse võlgniku võlgnik) alates arestimisakti kättetoimetamisest oma võlgnitavate summade eest vastutavaks täitekorralduses nimetatud nõude summa ulatuses ning ta on kohustatud teatama võlausaldajale, „mis asju või summasid ta võlgneb või mis asjad või summad on tema valduses ja millal peab ta need maksma või üle andma“ (tsiviilkohtumenetluse seadustiku (codice di procedura civile) artikli 547 lõige 1).
- 15 Viimaks, selles etapis, kuhu on jõudnud põhikohtuasi, on täitevkohtunik pädev kontrollima omal algatusel lisaks täitedokumendi olemasolule ka seda, kas nõude suurus on õigesti kindlaks määratud, ent taas kord: see ei laiene täitedokumendi enda sisule.
- 16 Järgmiseks viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtu praktikale, mille kohaselt „põhineb direktiiviga loodud tarbijakaitsesüsteem eeldusel, et

tarbija on suhetes ettevõtjaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja tal on vähem teavet – olukord, mis sunnib tarbija nõustuma ettevõtja eelnevalt väljatöötatud tüüptingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu“ ja „direktiivi [93/13] artikli 6 – mis kohustab liikmesriike tagama, et ebaõiglased lepingutingimused ei oleks tarbijatele siduvad – eesmärki ei ole võimalik saavutada, kui tarbijad oleks kohustatud esitama ise vastuväite nende tingimuste ebaõigluse kohta. Vaidlustes, mille puhul tehinguväärtus on sageli piiratud, võivad õigusabikulud olla mängusolevatest huvidest suuremad, mis võib heidutada tarbijat ennast ebaõiglase klausli kohaldamise vastu kaitsmast. Kuigi seda liiki vaidlustes võimaldavad paljude liikmesriikide menetlusnormid isikutel ennast ise kaitsta, on olemas vaieldamatu risk, et eelkõige teadmatuse tõttu ei tugine tarbija tema suhtes kohaldatava klausli ebaõiglusele. Sellest tulenevalt on tõhusat tarbijakaitset võimalik tagada vaid juhul, kui liikmesriigi kohtul on pädevus niisugust lepingutingimust omal algatusel hinnata.“ (Euroopa Kohtu 27. juuni 2000. aasta otsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punktid 25 ja 26).

- 17 Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis, sai sellest, mis oli kohtuotsuses Océano kõigest kohtu õigus, 4. juuni 2009. aasta kohtuotsuses Pannon GSM Zrt, C-243/08 (EU:C:2009:350) lausa kohustus kontrollida lepingutingimuse ebaõiglust omal algatusel kohe, kui tema käsutuses on „selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud“, nagu on märgitud kohtuotsuse Pannon punktis 35 (ilma et see muudaks vajadust selle järele, et tarbija väljendaks oma tahet tugineda lepingutingimuse ebaõiglusele ja mittesiduvusele). See kohustus on kooskõlas kohtu ülesandega tagada direktiivis 93/13 sätestatud kaitse soovitav toime.
- 18 Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et direktiivi artikli 6 lõige 1 on „kohustuslik säte, mille eesmärk on ühe lepingupoole nõrgemat seisundit arvesse võttes asendada lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vaheline formaalne tasakaal tegeliku tasakaaluga, mis taastab nimetatute vahel võrdsuse“ ja et „[a]valiku huvi olemus ja olulisus, millele direktiivi tagatav tarbijakaitse tugineb, õigustab lisaks seda, et siseriiklik kohus võib omal algatusel hinnata lepingutingimuse ebaõiglast iseloomu ja sel moel tasandada tarbija ja müüja või teenusteosutaja vahelist ebavõrdsust.“ (Euroopa Kohtu 26. oktoobri 2006. aasta otsus Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, punktid 36 ja 38). Direktiiviga 93/13 tarbijatele tagatud kaitse aluseks oleva avaliku huvi tähtsust kinnitati veel ka otsustes, milles Euroopa Kohus võrdsustas võrdväarsuse põhimõtte kohaselt (mis piirab – koos tõhusa õiguskaitse põhimõttega – liikmesriikide menetlusautonoomiat) direktiivi 93/13 artikli 6 riigisiseste normidega, mis on liikmesriigi õiguskorras avaliku korra normide tasemel (muu hulgas Euroopa Kohtu 21. detsembri 2016. aasta otsus Gutiérrez Naranjo, C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 54).
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates kinnitavad seda ka kohtulahendid, mis on kord võrdväarsuse põhimõtte, kord tõhusa õiguskaitse põhimõtte alusel andnud liikmesriigi kohtule omal algatusel tehatava kontrolli pädevuse (muu hulgas vt

9. novembri 2010. aasta otsus VB Pénzügyi Lízing Zrt., C-137/08, ECLI:EU:C:2010:659), ning kohtulahendid, kus on leitud, et teatud juhtudel võib *res judicata* toimet kahtluse alla seada.

- 20 Viimaste hulgast viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtu 6. oktoobri 2009. aasta otsusele Asturcom, C-40/08, EU:C:2009:615, mille punktis 53 leidis Euroopa Kohus, et „kui siseriiklik kohus, kes lahendab lõpliku vahekohtuotsuse sundtäitmise avaldust, peab siseriiklike menetlusnormide kohaselt omal algatusel hindama, kas vahekohtuklausel on siseriiklike avaliku korra sätetega vastuolus, siis peab ta omal algatusel hindama direktiivi artiklit 6 silmas pidades ka seda, kas vahekohtuklausel on ebaõiglane“.
- 21 Selles kohtuotsuses välistas Euroopa Kohus, et Hispaania kohus, kellele oli esitatud taotlus pöörata sundtäitmisele lõplik vahekohtuotsus, mida ei olnud vaidlustatud ja mis oli tehtud menetluses, milles tarbija ei olnud osalenud, saaks tõhusa õiguskaitse põhimõtte kohaselt lahendada lepingutingimuse ebaõigluse küsimust (konkreetsel juhul tingimuse oma, millega määrati kindlaks vahekohtu asukoht).
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus väidab, et samas kohtuasjas jõudis kohtujurist Trstenjak teistsugusele järeldusele, leides, et liikmesriigi kohtu omal algatusel tehtav kontroll on lahendus, mis on direktiiviga 93/13 taotletava tarbijakaitse-eesmärgiga suuremas kooskõlas ning et tarbija tegevusetust menetluses, mille tulemusel on koostatud täitedokument (ning mis konkreetsel juhul ei toimunud pealegi kohtus), saaks tasa teha sama dokumendi täitemenetluses.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on praegune menetlus sellest, mille kohta tehti kohtuotsus Asturcom, ka erinev.
- 24 Asturcomi taotlusel alustatud menetlus ei olnud võistlev menetlus ning selle tulemusel sai kohus võlgniku (füüsilisel) puudumisel (kes oli olnud tegevusetu juba täitedokumendi koostamise etapis) üldise täitekorralduse ainult kas väljastada või väljastamata jätta.
- 25 Käesolevas täitemenetluses võlgnik aga osales (millest tulenevalt on lõppenud tegevusetus, mille tagajärjel koostati nüüdseks jõustunud maksettepaneku määrus) ning väljendas oma taht tugineda lepingutingimuste (võimalikule) ebaõiglusele.
- 26 18. veebruari 2016. aasta otsuses Finanmadrid, C-49/14, EU:C:2016:9, leidis Euroopa Kohus aga, et Hispaania menetlusnormid, mis ei võimaldanud maksekäsumenetluse raames või maksekäsu täitmise menetluses kontrollida omal algatusel nende tingimuste potentsiaalset ebaõiglust, mis sisalduvad nõude aluseks olevas lepingus, on direktiiviga 93/13/EMÜ ette nähtud tõhusa kaitse põhimõttega vastuolus.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kõnesolevas olukorras – nii tingimuse suhtes, millega määrati kindlaks võlgnikul tasuta tuleva viivise määr, kui ka tingimuse

suhtes, mis nägi lisaks sellele viivisele ette „8%“ leppetrahvi, kahtlusi, kas need on kooskõlas seadusandliku dekreeedi nr 206 artikli 33 lõike 2 punktiga f (ja direktiivi 93/13 vastava sättega).

- 28 Nagu ilmneb maksettepaneku määrusest, ei ole selle määruse teinud kohus otsustanud eelnimetatud tingimuste võimaliku ebaõigluse üle.
- 29 Itaalia õigusnormide ja kohtupraktika kohaselt on see maksettepaneku määrus saanud *res judicata* jõu, kuna YB ei ole sellele vastuväiteid esitanud; täpsemalt tuleb jääda seisukohale, et võlausaldaja ja võlgniku vahelises lepingus sisalduvate tingimuste ebaõigluse (puudumise) küsimuses on praeguseks vaikimisi olemas seadusjõuga lahend.
- 30 Järelikult on kaitse võrdväärsuse põhimõttest lähtudes täitevkohtunikul võimatu tõstatada sellise lepingu tingimuste võimaliku ebaõigluse küsimust. Põhjus pole mitte ainult see, et täitevkohtunik ei või Itaalia õiguskorras kohtuliku täitedokumendi sisu kontrollida, vaid ka tõsiasi, et see dokument on omandanud *res judicata* jõu.
- 31 Niisiis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult teada, kas vajadus asendada ettevõtja ja tarbija õiguste ja kohustuste vaheline formaalne tasakaal tegeliku tasakaaluga, mis taastaks nimetatute vahel võrdsuse, annab täitevkohtunikule õiguse teatada tarbijale (hoolimata viimase tegevusetusest menetluses, mis on päädinud nüüdseks juba jõustunud kohtulahendiga), et lepingutingimused võivad olla ebaõiglased, mida ei ole jõustunud kohtulahendis sõnaselgelt välistatud, ning kas juhul, kui tarbija on avaldanud tahet tugineda eelnimetatud tingimuste ebaõiglusele, võib see kohtunik kontrollida lepingutingimuste ebaõiglust, hoolimata sellest, et täitevkohtunikul ei ole lubatud kohtulikku täitedokumenti sisuliselt kontrollida, ning hoolimata sellest, et on tehtud jõustunud kohtulahend.
- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates võib see, kui kohtumenetluses ei kontrollita, kas lepingud on ebaõiglased või mitte, muuta tarbija kaitse ebatäielikuks ja ebapiisavaks, millest tulenevalt see ei oleks sobiv ega tõhus vahend, mis paneks ebaõiglaste tingimuste kasutamist lõpetama.
- 33 Kui kohtunik teavitab omal algatusel tarbijat sellest, et sellise nõrga lepingupoole kaitseks kehtestatud norme võidakse olla rikkunud, ei kaasne sellega kohtuniku erapooletuse nõude rikkumist.
- 34 Sama kohtunik viitab Euroopa Kohtu hinnangule, mille kohaselt kaasneb kohtuniku erapooletusega „võrdse distantsi säilitamine menetlusosalistega ja nende vastavate huvidega menetluse eset arvestades“. Sellest aspektist ei väljenda see, kui kohtuorgan kasutab pädevust omal algatusel tegutseda, kaugeltki tema erapooletuse puudumist ja näitab hoopis, et kohtuniku roll ei piirdu pooltevahelise vaidluse lahendamisega, vaid ta esindab ühiskonna üldist huvi (selle kohta 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus Online Games, C-685/15, EU:C:2017:452, punktid 61 ja 64).

- 35 Viimaks viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkirjeldatud erapooletuse aspekti kõrval oma taotluse alusena ka harta artiklile 47, võttes arvesse, et Euroopa Kohus on seda esile tõstnud kontekstis, kus tuleb „tagada õigused, mis on isikutel tulenevalt direktiivist 93/13, kaitseks ebaõiglaste tingimuste kasutamise eest“ (17. juuli 2014. aasta kohtotsus Sánchez Morcillo, C-169/14, punkt 35, EU:C:2014:2099).

TÖÖDOKUMENT